

GEORGIUS BENIGNUS (JURAJ DRAGIŠIĆ) I PIERO DE' MEDICI

Deset neobjavljenih pisama¹

ZVONKO PANDŽIĆ

(Würzburg)

UDK 19 Dragišić
Izvorni znanstveni članak
Primljen: 1. X. 2001.

Für Isabella

Osobe i vrijeme

Malo je filozofa i teologa hrvatskoga podrijetla koji su još u 15. stoljeću uspjeli uznapredovati u znanstvenoj i crkvenoj karijeri u inozemstvu, a još je manje onih koji su u to vrijeme iza sebe ostavili obimno objavljeno ili u rukopisu do danas sačuvano djelo. Jedan od prvih kojima je uspjelo i jedno i drugo bio je *Juraj Dragišić*² (o. 1445–1520), rodом iz Srebrenice, franjevac

¹ Zahvaljujem ddr. Baziliju S. Pandžiću O.F.M., od koga sam inače učio čitati latinske povijesne rukopise, na svestranoj pomoći pri čitanju ovih pisama te prof. dr. Žarku Muljačiću na kritičkom čitanju članka.

² O Dragišiću usp. osnovni rad: B. Pandžić, »Život i djela Jurja Dragišića«, u: *Dobri pastir* 26 (1976), 3–27, ponovno objavljen u: isti, *Bosna Argentina. Studien zur Geschichte des Franziskanerordens in Bosnien und der Herzegowina*, Köln/Weimar/Wien, 1995 (=Quellen und Beiträge zur kroatischen Kulturgeschichte 6), [149]–[173]; ako drukčije nije navedeno onda su podatci iz Dragišićeva života preuzeti iz ovoga rada. Usp. i novije radove: E. von Erdmann–Pandžić/B. Pandžić, *Juraj Dragišić und Johannes Reuchlin*, Bamberg 1989 (=Quellen und Beiträge zur kroatischen Kulturgeschichte 1); B. Pandžić, »Juraj Dragišić (o. 1445–1520) i Židovi« u: *Zbornik Ziral* 1970–1990, Chicago 1990, 182–212. U ovim radovima navedena je i opširna literatura o Dragišiću od koje navodim samo: A. M. Bandini, *Catalogus codicum latinorum Bibliothecae Medicae Laurentianae I–III*, Florentiae 1774–1776, coll. 214–215 in III; F. Secret, »Umanisti dimenticati« u: *Giornale storico della letteratura italiana*, 137 (1960), 218–222; C. Dionisotti, »Umanisti dimenticati?«, u: *Italia medioevale e umanistica*, 4 (1961), 289–321; Z. C. Šojat, *De voluntate hominis eiusque praeeminentia et dominatione in anima secundum Georgium Dragišić*, Romae 1972; A. Morisi, *Apocalypsis nova. Ricerche sull'origine e la formazione del testo dello pseudo-Amadeo*, Roma 1970. Posljednjih godina raste interes za Dragišića i u Hrvatskoj. Usp. M. Urban, *Juraj Dragišić*, Dubrovnik 1988; E. Banić-Pajnić, »Juraj Dragišić« u: *Hrvatska filozofija*, Zagreb 2001, 45–77; ista, »Juraj Dragišić« u: *Starija hrvatska filozofija* (=Hrestomatija filozofije, 9), Zagreb 1997.

usorske kustodije bosanskog vikarijata, koji je kao đakon bježeći pred Turcima preko Jajca god. 1464. iz Zadra otplovio u Italiju³. Nakon studija u Ferrari postao je svećenik 1469. priključivši se konventualskom ogranku franjevac, koji su za razliku od opservanata više njegovali znanstvene discipline. Potom odlazi u Rim gdje se dvije godine sprema za profesorsku službu. Tamo je upoznao kardinala Bessariona i druge grčke izbjeglice. To mu i nije bilo posebno teško jer je Bessarion bio i protektor Franjevačkog reda. Ovaj je Dragišića nazvao Benignus (Dobrostiti) nakon jedne burne dogmatske kontroverze u kojoj je protiv Georgiusa Trapezuntiusa branio samoga Bessariona, ali ujedno i platoničku filozofiju za koju se zauzimao Bessarion. Od 1472. na Bessarionov zagovor Dragišić je profesor u Urbinu. Tamo je ostao otprilike osam godina, potom odlazi u Francusku i Englesku, vraća se u Italiju pa odlazi u Palestinu. Na povratku navraća u Dubrovnik gdje je jedno vrijeme bolovao ali i držao zapažene propovijedi. Odlazi u Firencu 1485. gdje mu Lorenzo de' Medici zvani »il Magnifico/Veličanstveni«, kao svom protegéu/štićeniku, daje građanstvo Republike a obitelj Salviati⁴ i svoje veoma ugledno prezime. Tako se kasnije uglavnom potpisivao kao *Georgius Benignus de Salviatis*. U Firenci je bio profesor na franjevačkom sveučilištu gdje je 1488. izabran za regensa, a 1490. i za provincijala franjevačke provincije Toskane. Stoga nije nikakvo čudo da je, poput drugih humanista toga vremena u Firenci, kao što su Marsilio Ficino, Pico della Mirandola i Angelo Poliziano⁵, bio bliz obitelji Medici⁶: Lorenzu Veličanstvenom i njegovim sinovima Giovanniju i, navlastito, Pieru.

Piero de' Medici (1472–1503), kasnije nazvan »lo Sfortunato/Nesretni«, prvorodeni sin Lorenza Veličanstvenog (1449–1492), vladao je Firencem nakon smrti svoga oca (8. travnja 1494) samo dvije godine, budući da su ga u

³ Usprkos činjenici da je iza sebe ostavio nekoliko inkunabula i nekoliko djela tiskanih početkom 16. st. kao i veliki broj identificiranih rukopisa iz istoga vremena, do danas je znanstvenoj javnosti pristupačan samo veoma mali dio njegovih radova. Ovaj članak treba stoga upozoriti i na prijeki znanstveni deziderat kritičkoga izdanja Dragišićeva djela.

⁴ Patricijska obitelj iz Firence u vrlo dobrim odnosima s obitelji Medici. Jacopo Salviati se tako oženio Lucrezijom de' Medici, kćeri Lorenza Veličanstvenog. Dragišićev prijem u obitelj Salviati zacijelo je aranžirao sam Lorenzo. O obitelji Salviati usp. P. Hurtubise, *Une famille ténorin: les Salviati*, Roma 1985; *Archivio Salviati. Documenti sui beni immobiliari dei Salviati: palazzi, ville, feudi*, Pisa 1987; H. C. Butters, *Governors and government in early sixteenth century Florence*, Oxford 1985.

⁵ Najbolji pregled renesansne filozofije sa svom najvažnijom literaturom daje P. R. Blum (ur.), *Philosophen der Renaissance*, Darmstadt 1999.

⁶ O obitelji Medici, patronatstvu i umjetnosti u Firenci uspjele opće prikaze nude: J. R. Hale, *Florence and the Medici. The pattern of control*, London 1977; G. Andres/J. M. Hunisak/A. R. Turner, *The art of Florence*, 2 sv., New York 1988; V. Reinhardt, *Florenz zur Zeit der Renaissance. Die Kunst der Macht und die Botschaft der Bilder*, Freiburg/Würzburg 1990.

studenom 1494. protjerale trupe francuskog kralja Karla VIII⁷. Tako je za jedno vrijeme (1494–1512) bila prekinuta vladavina obitelji Medici u Firenci. Piero je dobio ime po svom djedu Pieru di Cosimo de' Medici (1416–1469), koji je zbog dugovječnosti Cosima il Vecchija zvanog »Pater Patriae« (1389–1464)⁸, Firencom vladao samo nekoliko godina. Drugorođeni sin Lorenzov, Giovanni (1475–1521), kasniji papa Leon X. (1513–1521), dobio je ime po djedovu bratu Giovanniju (1421–1463). S ovom trojicom, rekosmo, veoma bliske veze njegovao je Juraj Dragišić, ili, jednostavnije rečeno, on je bio štićenik/protege obitelji Medici, a Lorenzo i Piero bili su mu, svaki u svoje vrijeme, patroni.

Takav odnos vladara i nadarenog filozofa bio je u to vrijeme u Firenci uobičajen. Medici su naime u svom sustavu vladanja od početka bili ugradili kao nosive stupove Republike bankarstvo, patronatstvo i mecenatstvo⁹. Tako su ne samo došli do bogatstva nego su oko sebe okupili i ljude koji su htjeli proučavati antičku, posebice platoničku tradiciju (Ficino, Pico), te najpoznatije umjetnike svoga vremena (Vasari¹⁰, Donatello¹¹, Verrocchio¹², Botticelli¹³, Michelangelo¹⁴ i mnogi drugi¹⁵). Točnije: obitelji Medici valja zahvaliti da se

⁷ Medici i Firenca tema su velikog broja radova od kojih niže navodim samo nekoliko, po mom sudu važnijih: N. Rubinstein, *The government of Florence under the Medici (1434–1494)*, Oxford 1966; J. Hook, *Lorenzo de' Medici. An historical biography*, London 1984; M. Martelli, *Studi Laurenziani*, Firenze 1965; Lorenzo de' Medici, *Lettere*, 4 sv., Firenze 1977–1981; R. de Roover, *The rise and decline of the Medici bank, 1397–1494*, Cambridge/Mass. 1963; D. Kent, *The rise of the Medici. Faction in Florence 1426–1434*, Oxford 1978; E. L. Goldberg, *Patterns in late Medici art patronage*, Princeton 1983; *Firenze e la Toscana dei Medici nell'Europa del Cinquecento*, 5 sv., Milano 1980.

⁸ Usp. E. H. Gombrich, *Norm and form. Studies in the art of the Renaissance*, Edinburgh 1971; J. Cox–Rearick, *Dynasty and destiny in Medici art. Pontormo, Leo X. and the two Cosimos*, Princeton 1984; A. M. Brown, »The humanist portrait of Cosimo de' Medici, Pater Patriae«, u: *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 24 (1961), 186–221.

⁹ Osim navedenih radova usp. F. W. Kent, *Household and lineage in Renaissance Florence. The family life of the Capponi, Ginori and Rucellai*, Princeton 1977.

¹⁰ Usp. P. W. Richelson, *Studies in the personal imagery of Cosimo I. de' Medici, Duke of Florence*, Ann Arbor 1975.

¹¹ Usp. B. A. Bennett/D. G. Wilkins, *Donatello*, Berlin 1986; J. Pope–Hennessy, *Donatello*, Berlin 1986.

¹² Usp. G. Passavant, *Verrocchio. Sculptures, paintings and drawings*, London 1969.

¹³ Usp. H. Bredekamp, *Botticelli – Primavera. Florenz als Garten der Venus*, Frankfurt a. M. 1988; R. W. Lightbown, *Sandro Botticelli*, 2 sv., London 1978; R. Hatfield, *Botticelli's Uffizi Adoration: a study in pictorial content*, Princeton 1976; S. Meltzoff, *Botticelli, Signorelli and Savonarola. Theologia poetica and painting from Boccaccio to Poliziano*, Firenze 1987.

¹⁴ Usp. F.–J. Verspohl, »Michelangelo und Machiavelli. Der David auf der Piazza della Signoria in Florenz«, u: *Städte – Jahrbuch* 8 (1981), 204–246.

¹⁵ O svima najpreglednije i kompetentno V. Reinhardt, *Florenz zur Zeit der Renaissance. Die Kunst der Macht und die Botschaft der Bilder*, Freiburg, Würzburg 1990.

rani *Rinascimento* (ponovno rođenje antike) uopće mogao razviti. Taj razvoj dobio je posebno veliki poticaj nakon Ferrarsko–firentinskog koncila (1438–1439), kada je zbog izravne osmanlijske opasnosti po Carigrad i čitavu Europu pokušano ujedinjenje zapadne i istočne crkve. Tom prigodom na koncil su došli i grčki uglednici poput kasnijeg kardinala Bessariona, koji su donijeli mnoštvo izvornih grčkih filozofskih djela, tako primjerice djela Platona, Aristotela, Plotina i mnoga druga, posebice veliki broj djela grčkih otaca. Cosimo il Vecchio razvio je poseban sluh za istraživanje antike, pozvao umjetnike, filozofe i prevoditelje, postao velikodušni mecena i patron njihov. On je, uz to, svojim stilom vladanja dao neizbrisiv pečat Republici. Ipak, iznimno veliko umijeće vladanja Niccolò Machiavelli je pripisao osobi Cosimova unuka Lorenza Veličanstvenog, koji je zavrijedio glas najbriljantnijeg diplomata svoga vremena, ali ne manje i velikog mecene i patrona umjetnika i znanstvenika, usprkos očite krize bankarstva, nekoć okosnice vlasti obitelji Medici. Lorenzo je to svoje diplomatsko umijeće uspio dokazati nakon urote konkurirajuće obitelji Pazzi¹⁶ protiv Medicija, kada je za mise u katedrali 1478. poginuo Lorenzov brat Giuliano a sam Lorenzo bio ranjen. Vješto je uspio ne samo izbjeći rat s papom Sikstom IV., koji je prešutno stajao iza urote, nego je i na unutarnjem planu, nakon što je obračunao s urotnicima, koristeći se tradicionalnim sredstvima biranja uglednika u Republici (*squittinio*¹⁷, *balià*¹⁸), uspio u dobroj mjeri uvažavati interese raznih klanova, obitelji i uglednih pojedinaca u Firenci. Do smrti je izbjegao i rat i velike nemire, iako je nezadovoljstvo javnosti išlo do optužbe za tiraniju (Savonarola), a i gospodarska kriza bila je pogodila mnoge utjecajne patricijske obitelji.

Obitelj Medici općenito i Lorenzo Veličanstveni posebno su tako izravno ili neizravno sve konce društvenog života u Republici dugo vremena držali pod kontrolom, pokušavajući pronaći najbolji način da se broj protivnika vlasti svede na najmanji mogući broj. Stoga je i razumljivo da je Dragišić po dolasku u Firencu ubrzo već komunicirao na dvoru Lorenza Veličanstvenog. A tamo je došao 1485. iz Dubrovnika gdje je boravio od 1482. nakon puta u Palestinu. Taj njegov dolazak u Firencu dobro je dokumentiran zbog jedne afere koja je dovela čak do međunarodne diplomatske krize između Dubrovnika i Firence u kojoj su posredovali papa Inocent VIII. i Porta. Dragišić je naime iz Palestine sa sobom ponio navodne moći (lijevu ruku) sv. Ivana Krstitelja koji se u Firenci inače posebno štovao, u nakani da ih pokloni Firentinskoj Republici. Na proputovanju u Dubrovniku on je obolio pa je

¹⁶ Usp. H. Acton, *The Pazzi conspiracy: the plot against the Medici*, London 1979.

¹⁷ Poimenično redovno ili izvanredno glasovanje («cvrkutanje») o kandidatima za javne službe (kriteriji: bogatstvo, podrijetlo, savezi, sposobnost).

¹⁸ U Firenci 14. i 15. st. opunomoćena povjerenstva za djelomičnu ili potpunu promjenu ustava.

moći predao dvojici Dubrovčana (Nikoli Buniću-Bona i Pasku Gučetiću-de Gozze) s pogodbom da mu ih vrate ako ozdravi, a zadrže ako umre¹⁹. Dragišić je ozdravio, ali lukavi Dubrovčani ne vratiše moći. Firentinska Republika potom traži njene moći te urgira preko pape i sultana Bajazita II. da utječu na Dubrovačku Republiku.

S Lorenzom je u Firenci njegovao prisan odnos, o čemu svjedoči jedna rasprava na Lorenzovu dvoru vođena 30. lipnja 1489. između dominikanca Nikole de Mirabilibus i Dragišića o pitanju zla koju je objavio de Mirabilibus²⁰. Prikazom svoje diskusije on nije bio zadovoljan pa je i sam pripremio raspravu na istu temu i objavio je pod naslovom: *Georgi Benigni Mirabilia LXXVII reperta in opusculo Nicolai de Mirabilibus*, bez navedenog datuma ali zacijelo 1489²¹. Djelo je posvećeno Lorenzu Veličanstvom. Nadalje, jedan Lorenzov sonet poslužio je Dragišiću, u duhu onodobnog vremena, kao povod za komentar: *Georgii Benigni Salviati, artium et sacrae theologiae professoris, in rythmum acutissimum magni Laurentii Medices quaestiones septem, ad Sanctissimum in Christo Patrem et D.N.D. Leonem Divina Providentia PPX*²². Kada je Lorenzov sin Giovanni kasnije postao papa Leon X. (1513), ovo djelo je izgleda prepisao i posvetio njemu, dakako i u želji da ga podsjeti na svoju odanost obitelji Medici. Za Lorenza je Dragišić trebao prosuditi i obranu Pica della Mirandole (*Defensorium*), koju je ovaj bio sastavio povodom dogmatskih kontroverzi oko njegovih tzv. 900 teza.

Ipak, posebno blizak odnos Dragišić je imao s Lorenzovim sinom Pierom, što se daje dokumentirati pismima koja mu je uputio između 1492. i 1494., dakle u ono kratko vrijeme Pierova vladanja Republikom. Pieru i bratu mu Giovanniju bio je posvetio i svoj tiskani prvijenac *Dialectica nova*, Florentiae [1488]. U samoj posveti tvrdi čak da im je obojici bio učitelj, a što neki autori dovode u pitanje²³. Međutim, bez obzira na to je li im bio učitelj u os-

¹⁹ Zbog ove afere, koju je opisao i S. Razzi (*La storia di Raugia*, Lucca 1595, 64–65), znamo njegovo pravo prezime: Inocent VIII. ga u pismu od 10. srpnja 1490. zove »Draghischic«, usp. B. Rode, »Documenti Francescani di Ragusa« u: *Miscellanea Francescana* 14 (1913), 190 n. 87; u drugom ga pismu (10. rujna 1490) isti papa naziva »Dragischic«, usp. D. Farlatus, *Illyricum Sacrum VI*, 192. Firentinska ga Republika zove »Drachisic«, usp. D. Farlatus, *op. cit.*, 191; a i Dubrovčani ga u pismu od 18. kolovoza 1491. zovu »Dragischic«, usp. B. Rode, *op. cit.*, 192 n. 89; usp. B. Pandžić, *op. cit.* 6, n. 13.

²⁰ *Disputatio nuper facta in domo Magnifici Laurentii Medices*, Florentiae die 27 iulii 1489.

²¹ Oba djela ponovo je objavio Abel Jenő, *Irodalmi történeti emlékek I*, Budapest 1886, 351–426.

²² Ovo djelo sačuvano je u dva primjerka. Jedan se rukopis čuva u Laurentiani (Plut. 83, cod. 18) i opisan je u tiskanom katalogu biblioteke (A. M. Bandini, *Catalogus codicum latinorum ... III*, coll. 214–215) dok se drugi čuva u Riccardiani (n. 317), također u Firenci (usp. P. O. Kristeller, *Iter Italicum I*, London/Leiden 1963, 190). Kritičko izdanje ovoga djela pripremam za tisak.

²³ Usp. G. B. Picotti, *La giovinezza di Leone X*, Milano (Hoepli) 1927, 22–23.

novnom smislu te riječi ili pak prenesenom (čestim susretima i diskusijama na očevu dvoru), ostaje dokumentirana prisnost Piera i Dragišića koja je prelazila sve oblike kurtoazije, i koja se suvislo može objasniti samo pretpostavkom da je Dragišić Pieru bio bliz već od njegove rane mladosti. Ta prisnost bila je općenito svima poznata, pa su nakon protjerivanja obitelji Medici u studenom 1494. iz Firence prevratnici i Dragišića bacili u zatvor gdje je proveo dvanaest dana. U tom trenutku on je odlučio napustiti Firencu, pa se nakon trideset godina vraća u »nepoznatu domovinu« gdje posjećuje rodbinu »pod vlašću nevjernika«, i to kao »stranac braći mojoj i tuđinac sinovima majke moje«²⁴. Iz Bosne početkom 1496. odlazi u Dubrovnik i tamo ostaje do 1500, jer tada se stvari u Franjevačkom redu ipak okreću u njegovu korist pa on ponovno odlazi u Italiju.

Kada je pak nakon dugo vremena Giovanni de' Medici postao papa Leon X. (1513) Dragišić ga podsjeća na bliskost s njegovim ocem Lorenzom, koji da je, između ostalog, želio da on postane kardinal²⁵. Leon X. ga nije proglasio kardinalom, što mu je izgleda bio životni cilj (Julije II. ga je u međuvremenu bio imenovao biskupom u Cagli u kneževini Urbino (1507) a potom i titularnim nadbiskupom nazaretskim sa sjedištem u Barletti (1513)²⁶), ali mu je dao neka imanja za uzdržavanje. Osim toga izabrao ga je da predsjedja povjerenstvu u Rimu koje je trebalo odlučiti o najuzbudljivijoj kontroverzi uoči izbijanja reformacije, Reuchlinovoj obrani Talmuda, odnosno o pitanju je li Talmud protukršćanska knjiga ili nije. Umro je najvjerojatnije u Rimu 1520, kada je imenovan novi nazaretski nadbiskup sa sjedištem u Barletti. Piero de' Medici umro je već 1503, a brat mu Giovanni, odnosno papa Leon X., 1521. god.

Pisma

Pisma koja je Dragišić uputio Pieru čuvaju se u *Archivio di Stato di Firenze*, u sekciji *Archivio Mediceo avanti il Principato*. Na njih je prvi uputio Bazilije S. Pandžić, neka i citirao, ali integralno ni jedno od ovih pisama nije bilo objavljeno. Ja sam stoga pregledao *index nominum* u katalogu latinskih

²⁴ O svom boravku u Bosni govori u zahvali Dubrovčanima što su ga primili, zapravo u predgovoru djelu *De natura angelica* (3r), a rukopis se čuva u Laurentiani (Plut. 18, cod. 16). To je zapravo jedna verzija djela koje je Dragišić tiskao u Firenci (1499) pod naslovom: *De natura coelestium spirituum quos angelos vocamus*.

²⁵ Usp. A. M. Bandini, *op. cit.* III, coll. 214–215.

²⁶ Papa Julije II. zapravo je kardinal Giuliano della Rovere, bivši protektor Franjevačkog reda, kojega je Dragišić veoma dobro upoznao za vrijeme afere oko svoga ponovnog izbora za provincijala (o tome vidi niže). Očito ga Giuliano della Rovere, kada je postao papa, nije bio zabravio.

kodeksa Laurentianae²⁷ te identificirao deset Dragišićevih pisama Pieru de' Medici iako se iz ovih pisama razabire da mu je i prije pisao²⁸. Značaj ovih pisama nije prvenstveno filozofske nego biografske naravi, ali su kao autografi dragocijeni za proučavanje njegovih rukopisnih filozofskih i teoloških djela. Za neka djela, za koja se sumnja da bi autor mogao biti Dragišić, atribuiranje postaje mnogo jednostavnije ako se pokaže rukopisna podudarnost, a za druga djela, koja su sačuvana pod njegovim imenom, ali u više prijevika, ova pisma mogu pomoći pri odluci koji rukopis treba poslužiti kao predložak nekom budućem možebitnom kritičkom izdanju. Osim ovih pisama nadvojvodi Pieru valja upozoriti i na nekoliko u rukopisu sačuvanih i neobjavljenih pisama koja je Dragišić uputio svom učeniku Ubertinu Resaliti (usp. ovdje doc. 9), a koja se nalaze u biblioteci kapucinskog samostana u Milanu zajedno s nekoliko drugih Dragišićevih djela²⁹.

Ovdje pokušavamo doslovice prepisati deset spomenutih pisama. Pri tome u uglatim zagradama razrješujemo abrevijature. Najzanimljivija su ona pisma koja se tiču samoga Dragišića iako nam ona ne osvjetljavaju činjenice koje poznajemo iz drugih izvora. Ona međutim pokazuju u dosad nepoznatom svjetlu odnos Dragišića i Piera de' Medici, dok je odnos prema Lorenzu Veličanstvenom i prije bio relativno dobro dokumentiran. No, ipak se iz njih bolje nego iz mnogih rasprava razabire u kojoj se mjeri Piero miješao u upravu Franjevačkog reda ali i drugih redova u Firenci, u kojoj je mjeri dobar odnos prema njemu mogao utjecati na napredovanje ove ili one osobe, u ovom slučaju nadarenog profesora Jurja Dragišića. Zapravo, ova pisma pokazuju u malom presjeku kako je oblik vladavine obitelji Medici u Firenci bio apsolutan i osnovan na mnoštvu privilegiranih klijenata, i to ne samo u gradu Firenci nego po čitavoj Republici, pri čemu interes obitelji ni na Tiberu nikada nije smio biti zanemaren.

1. Piero je tako poput svojih predaka htio da i u Rimu ima svoje povjerenike. Konačno, brat Giovanni već je bio kardinal pa je valjalo jačati i njegovu poziciju tamo. Sada se pružila prilika da Dragišić postane general Reda nakon što je već 1490. postao provincijal u Toskani, i to upravo Pierovom voljom (»tui gratia minister Thusciae«, doc. 1). Međutim, da bi mogao biti biran za generala na generalnom kapitolu 1494, Dragišić je trebao, mimo propisa, po drugi put biti izabran za provincijala, jer je po tadašnjim pravilima on

²⁷ A. M. Bandini, *op. cit.* I–III.

²⁸ Zapravo jedanaest, ali od Biblioteke Laurentiane nisam uspio dobiti kopiju pisma od 27. svibnja 1494. (filza 73, n. 80), vjerojatno stoga jer je u kutiji bilo zatureno. U njemu Dragišić izvješćuje Piera da je lišen aktivnog i pasivnog prava u Redu, te da je propovijedao u crkvi sv. Petra u prisutnosti pape Aleksandra VI. na Duhove (18. svibnja) i na svetkovinu Presv. Trojstva (25. svibnja). Usp. B. Pandžić, *op. cit.*, 13, bilj. 65.

²⁹ Usp. ibidem, 20; A. Morisi, *op. cit.*, passim.

mogao biti biran samo na tri godine. Piero stoga šalje Dragišića u Rim da bi osobno poradio na svome ponovnom izboru kod Pape Inocenta VIII. (1481–1492), generala Sansona i protektora Reda, kardinala Giuliana della Rovere. Dragišić je vidio da je firentinski veleposlanik u Rimu više za generala nego za njega. Protektor nije ništa obećao, papa bi bio za to ako pristane protektor. Neki Angelo (Poliziano?) osigurava da će protektor ipak pristati. General, koji je svakako vidio o čemu se tu radi, a također i protektor, prigovaraju Dragišiću što boravi u Rimu i šalju ga natrag u provinciju. On je čuo da je Piero protiv toga pa čeka njegov odgovor negdje u okolici Bolsene (Doc. 1).

Sva Pierova i Dragišićeva nastojanja bila su uzaludna: 28. travnja 1493. Dragišić na kapituлу nije bio ponovo izabran za provincijala. To je opet razljutilo njegove pristaše, posebice Piera. Držali su da je za sve kriv general Francesco Sansone da Siena koji je predsjedao izbornom kapituлу. Kada je malo potom general došao u samostan Santa Croce u Firenci, dakle tamo gdje je stanovao Dragišić, bio je žestoko napadnut od Dragišićevih pristaša. General ih je sve strogo kaznio, optužio na crkvenom sudu, te čak i ekskomunicirao. Dragišić stoga moli Piera 2. srpnja 1493. da nađe načina kako bi se tih kazni oslobodio (Doc. 4). Piero kao odgovor šalje u zatočeništvo (konfinaciju) neke generalove pristaše, odnosno Dragišićeve protivnike iz Firence. Jakov Quaratese (Doc. 5), generalov povjerenik i Dragišićev protivnik, došao je jednoga dana k njemu i ponudio nagodbu: Dragišić neka zamoli Piera da pusti zatočeničke, a onda će Antonio di Bernardo osloboditi kazni njega i njegove pristaše (Doc. 6). Još u svibnju 1494, kada je pisano posljednje nama poznato pismo, stvar nije bila posve riješena. Dragišić se nalazio u Rimu gdje je na Duhove te godine, 18. svibnja, držao propovijed u crkvi sv. Petra kojoj je prisustvovao i papa Aleksandar VI. (1492–1503). Tôm prigodom saznao je da su se neki zatočenički vratili (Doc. 10).

2. Početkom školske godine 1493/94. Dragišić je prešao iz Firence u Pizu i tamo postao profesor nakon što nije bio po drugi put izabran za provincijala. O tom je pisao Pieru 2. srpnja (Doc. 4). Pisma pisana u prosincu pisana su u Pizi (Doci. 7, 8, 9).

3. U jednom pismu Dragišić se obraća Pieru u korist Židova, koji su dolazili k njemu da se za njih zauzme. Po svoj se prilici radilo o nametu na njihove banke (*monti*) koje su u ono vrijeme, kao uostalom i sama banka Medici u Firenci, slabo stajale. Republika je tako bila odredila sakupiti 40 000 fiorina od onih građana koji su došli na njeno područje iza 1427. i na njemu nisu živjeli punih 20 godina. Taj namet pao je i na Židove³⁰, a oni su smatrali

³⁰ Usp. Ciardini Marino, *I banchieri ebrei in Firenze nel secolo XV e il Monte di Pietà*, Borgo S. Lorenzo 1907, 80.

da je previsok. Stoga su se obratili Dragišiću da ih svojim ugledom kod Piera zaštiti (Doc. 3).

4. Bile su nastale neke razmirice o upravi dobara franjevačke crkve u Pizi. Jedni su htjeli promijeniti upravitelja (*operaio*) a drugi su bili za staroga. Dragišić savjetuje Pieru da piše kapetanu, firentinskom povjereniku (komisaru) u Pizi neka on silom smiri stranke, a dotle neka upravlja stari upravitelj. A ako bi Piero htio i drukčije stvar urediti, Dragišić ga moli da bi tu odredbu spremio preko njega (Doc. 7). Veli da su fratri samostana u Pizi nezadovoljni sa starim upraviteljem (Doc. 8).

5. Iz San Gimignano piše 13. svibnja 1492. kancelaru Piera de' Medicija da bi nekoga Carla di Lorenzo učinio vitezom (*cavaliere del Vicario di Lari*). Veli da su ga u San Gimignano posebno častili (Doc. 2).

6. Dragišić, tada još provincijal, i Giovanni Cambi, kroničar i predstavnik banke Medici u Pizi, u ime Pierovo predložili su propovjednika za franjevačku crkvu. Moli Piera da to potvrdi (Doc. 3).

7. Dragišić je jednom htio poboljšati odnose između Piera (obitelji Medici) i najuglednijeg crkvenog predstavnika obitelji della Rovere, kardinala i protektora Franjevačkog reda Giuliana. Ako bi što od toga bilo, a radilo se o nekome vjenčanju, Dragišić sugerira Pieru da bi bilo dobro da se misli da je on (Dragišić) u tome sudjelovao (Doc. 1).

Usprkos uobičajenim formulacijama, što je jedan oblik *captatio benevolentiae*, očita je ipak posebna bliskost i osobno poznanstvo njih dvojice kroz izraze oslovljavanja: »Magne Petre, mi patrone« (Doc. 1), »Magne Petre, patrone unice« (Doc. 3), »Magne patrone« (Docc. 4, 6, 7), »Magne Petre, patrone suavissime« (Doc. 8), »Magne Petre, padron mio unico« (Doc. 9), »Magnifico Piero« (Docc. 5, 10). Svoja pisma zaključuje kao »servitore perpetuo« (Doc. 1) i »Servus« (Docc. 1–10), Piero mio benignissimo, *ex corde dico amo più voi solo che tutt'l resto delle cose mortale*« (Doc. 3), »Dolce padron mio, raccomandomi alla vostra gratia« (Doc. 8), »Perdonatemi dolce padron mio« (Doc. 9), »Voi signore, voi padrone, voi ogni mio bene dopo Dio. A voi come servo sempre mi racomando« (Doc. 10).

Doc. 1

Bolsena, 15. siječnja 1492. Juraj Dragišić piše Pieru de Medici (još je živ Pierov otac Lorenzo) da su mu protektor Reda (Giuliano della Rovere) i general (fra Francesco Sansone da Siena) rekli da ode (iz Rima) u provinciju (Toskanu), a čuo je da oni iz Firence ne žele da se on (Dragišić) tamo vrati. Da bi zadovoljio i jednu i drugu stranu čeka oko Bolsene. Pred odlazak (iz Rima) rekao mu (firentinski) ambasador da o njemu (Dragišiću) Piero nije

ništa pisao. Dragišić misli da je ambasador više za generala nego za njega, stoga se ne treba u njega pouzdavati. Protektor je s Dragišićem govorio općenito, ali mu nije ništa obećao. Neki Angelo ga tješi. Papa da bi rado učinio ako pristane protektor. Angelo misli da će pristati čim ode dum (?) Federico. Spominje nekakav *parentado*³¹ između Piera i protektora (Giuliano della Rovere), o čemu je već prije pisao. Nadodaje: ako će od toga nešto biti dobro bi bilo da izgleda kako se Dragišić za to zanimao.

Potpisuje se s »tui gratia minister Thusciae«.

Archivio di Stato di Firenze – Archivio Mediceo avanti il Principato, Filza 19 n. 22.

Magne Petre, mi patrone optimo. Più volte ho scritto e hora scrivo di nuovo. El Protectore³² e'l Generale³³ m'han[n]o detto: debbi tornare in provincia e così faccio; ex alia parte m'è stato scritto da costì ch[e] non è vostra volontà io torni. Imp[er]ò, p[er] ubedire all'una parte e l'altra, io soprasterò fra Radicofani, San Quirico, Piença³⁴ e Monte Pulciano aspettando la v[ost]ra risposta. L'imbasciadore sul mio partire da Roma mi disse ch[e] v[ost]ra Ma[g]nificentia] dipo si partì da Roma mai più gli scrisse per me. Lui mi pare sia più propitio al Generale, per amor d'Antonio di Bernardo³⁵, che a me e non è da fidarsi in questo de lui.

El Protettore ha usato meco parole comuni, ma nissuna cosa di certo m'ha promesso. Misser Angelo³⁶ mi dice che non dubiti di nulla, altro non so. Del fatto maggiore el Papa è inanimato forte se 'l Protettore consentisse, el cui consentim[en]to non si può havere anchora. Misser Angelo tuttavia mi dice che 'l farà consentire come sarà sbrigato da Dum Federico, el quale credo sia già partito da Hostia³⁷.

Sono v[ost]ra creatura, vostro huomo, degnatevi di rispondermi e dare le v[ost]re l[ette]re a frati mia amici ch[e] me le manderanno, ch[è] no[n] voglio entrare in Firencie insino no[n] mi avisa la v[ost]ra M[a]g[n]ificentia], alla quale come servidore perpetuo mi racoma[n]do.

³¹ Riječ je očito o nekoj ženidbi/udaji koja je trebala povezati obitelji Medici i della Rovere.

³² Kardinal Giuliano della Rovere, kasniji papa Giulio II. (1502–1513).

³³ Fra Francesco Sansone da Siena

³⁴ z piše ç

³⁵ Antonio di Bernardo Guidotti (usp. G. B. Picotti, *La giovinezza...*, 131, n. 63).

³⁶ Moguće Angelo Poliziano.

³⁷ Ostia

In Bolsena, in casa del commissario³⁸, huomo da tutto questo populo summam[en]te amato; el fa honore a la casa e a sui padroni, die 15 ianuarij 1492.

Se 'l parentado del quale v'ho scritto s'havesse a fare fra voi e 'l Pro-tectore, sarebbe buono paresse io me ne fusse i[m]pacciato ecc.

Servus Fr. G. Benignus tui gratia Minister Thusciae

Na poledini: *Magno Petro patrono optimo*

1492

Dal Ministro di Toscana

A dì 20 di gennaio

Doc. 2

San Gimignano, 13. svibnja 1492. Juraj Dragišić preporučuje kancelaru Piera de' Medicija da Carlo di Laziario da San Geminiano postane kavalir vi-karov u Lari.

Archivio di Stato di Firenze – Archivio Mediceo avanti il Principato, Filza 124 n. 87.

S[er] Piero mio, ricordovi q[ue]llo vi dissi e pregai ch[e] s[er] Karlo di s[er] Lačiaro da San Geminiano sia aconciato p[er] cavalieri del Vicario da Lari³⁹. Hora obnixe et toto corde p[re]go q[ue]llo medesimo. M'hanno fatto qui grand'honore.

Racoma[n]datemi al n[ost]ro ma[gnifi]co padrone. Racoma[n]domi a voi p[er] sempre.

In S[an]to Gemi[ni]ano, die 13 maij 1492.

Fr. Geor[gius] Benignus, minister Thusciae etc.

Na poledini: *Domino Petro Magni Petri cancellario, Florentie.*

1492

Dal Ministro a dì XII di maggio

Doc. 3

Piza, 9. siječnja 1493. Dragišić i Giovanni Cambi isposlovali u ime Piera da Antonio da Ricanati propovijeda u franjevačkom samostanu u Pizi. Dra-gišić ga moli da to potvrdi.

³⁸ Možda Silvestro Agostini (usp. G. B. Picotti, *La giovinezza...*, 473).

³⁹ Lari je mjesto u Toskani u blizini Pize.

F18

pg 73

Magne pace: patrone vna. Giouanni ambasciatore
 habiamo sperato p vno nome la p'dia del commercio
 nro di pisa p vno Maestro Anthonio da venetia l'homo
 sufficiente et ho amonitumo e compagno e lo co con
 rino, dimandano licenza come quelle di genoua
 e supplicano v m^{re} vogli ratificare l'corroboratione
 la nra petizione bisognando dire q'sta esset pnta
 la nostra intenzione. Et così nell'altra nra occurren-
 tia potremo usare vno fortissimo braccio (ch' nostri
 sono tanto deboli ch' no valgono nulla).

Questi hebrei m'hanno già p'gato 'e no posso fare nogli
 compiacere, la. nro dice dno, success of siob seni soci-
 uero, furo lufanger ma Eglienero ch' gli ho compa-
 rtione cfo ch' la p'missione del papa e dda. Et tollen-
 zabile electio. Et q'sta morte uanna male i maltri
 modi. Mi riferisco i vno acutissimo giudicio, e allo-
 ra vna l'annua gratia ch' me rimaste sola ma me su-
 fficienti ma semp come ch' m'facceto seruo et anno appeti-
 onato ch' la vita propria mettessi al picolo mille volte
 ricomando. p'cio mio benignissimo ex corde dico amo-
 pin voi solo ch' custodeste dele cose muerale. Et b'n
 merito ch' mi fotta tanto tanto tanto obligato. p'is
 die .9. Ianuarii 1493

humilis fuit benignus.

Židovi ga molili da se za njih zauzme, a on ne može reći ne. Vjerojatno se ovdje radilo o nametima. Republika je naime 23. svibnja 1488. bila odlučila prikupiti 40 000 fiorina širokih (*fiorini larghi*). U tu svrhu bilo je odlučeno opteretiti sve građane koji su došli u Firencu iza 1427, pa tako i Židove koji su pozajmljivali novac (*ebrei prestatori*). Kaže da mu ih je žao. Banke (*monti*) da idu slabo.

Za Piera bi stavio život u pogibelj tisuću puta. Njega voli više nego sve smrtnne stvari.

Archivio di Stato di Firenze – Archivio Mediceo avanti il Principato, Filza 18 n. 72.

Magne Petre, patrone unice. Giovanni Cambi⁴⁰ et io habiamo i[m]pe-
trato p[er] vostro nome la p[re]dica del convento nostro di Pisa per uno
Maestro Antonio da Ricanati, huomo sufficiente e mio amicissimo e
compagno e socio continuo. Dimandiamo licentia come quelle di Gie-
nova e supplichiano V[ost]ra Ma[gnificen]tia vogli ratificare e corrobo-
rare la nostra petitione e bisognando dire q[ue]sta essere stata la vostra
intentione, e così nell'altre n[ost]re occurrentie potreno usare vostro for-
tissimo braccio ch[e] nostri sono tanto deboli ch[e] no vagliono nulla.

Questi Hebrei m'hanno gia p[re]lgato e non potrò fare no gli com-
piaccia, i' non so dire di no. Sarei etc. sì che se vi scriverò, farò l'usancia
mia. Egli è vero ch[e] gli ho compassione e so ch[e] la permissione del
Papa e del vostra Signoria è tollerabile e lecita. E q[ue]sti monti vanno
male i[n] molti modi. Mi riferisco i[n] v[ost]ro acutissimo giudizio e alla
v[ost]ra suavissima gratia ch[e] m'è rimasta sola ma m'è sufficien-
ti[ss]i[ma] semp[er] come isviscerato servo e tanto affectionato ch[e] la
vita propria metterei al p[er]iculo mille volte ricomando. Piero mio be-
nignissimo, ex corde dico amo più voi solo che tutto'l resto del[l]e cose
mortale, et b[e]n[e]merito, ch[e] vi sono tanto, tanto, tanto obligato.

Pisis, die 9 Januarij 1493

humilis s[er]vus Benignus.

Na poledini: *Magno Petro patrono optimo.*

1493

Dal ministro di S[an]ta [Croce]

da Pisa a dì XV gennaio

⁴⁰ Kroničar i upravitelj dobara obitelji Medici u Pizi (usp. G. B. Picotti, *La giovinezza...*, 216, 238).

Doc. 4

Firenca, Santa Croce 2. srpnja 1493. Dragišić moli Piera da bi dobio apsoluciju jer je pod kaznama, te da mu se urede lekcije (predavanja) za 1493/94. i 1494/95. Preporučuje neke fratre.

Archivio di Stato di Firenze – Archivio Mediceo avanti il Principato, Filza 19 n. 395.

Magne patrone. Se si potesse havere questa b[e]n[e]detta absoluteone o p[er] via del Papa, o p[er] via del protettore nostro, e p[er] via di *Sancto Spirito*⁴¹ di Roma, o p[er] via del Generale. Similmente se una volta si aconciasse q[ue]sta mia lectione, uscirei fuori de grandissimi travagli e non vi darei più fastidio di cosa alcuna. Supplico, charo padron mio, vogliate det[er]minare la mia lectione di q[ue]sto anno et del futuro e così questa absoluteone se non volete stia in perpetui affanni.

Questi frati vorrebbero una lettera di racomandigia, vegli racomando, sono grandi amici miei etc.

In Santa Croce die II julij 1493.

Servus Benignus

Na poledini: *Magno Petro*
Patrono optimo

⁴¹ Radi se zapravo o buli *Regimini universalis ecclesiae* Siksta IV. od 26. srpnja 1471., izrečenoj *maris magni* (na nemirnom moru), a govori o mogućnostima dobivanja raznih privilegija. Sudeći po brznoj reakciji generala Piero je doista intervenirao u korist Dragišića. Već 14. kolovoza 1493. general niječe mogućnost da bi po ovoj buli Dragišić mogao biti oslobođen kazni. I nekoliko sljedećih odluka generala Sansona izrijekom je protiv Dragišića. Usp. G. Parisciani (ed.), *Regesta Ordinis fratrum minorum conventualium 1 (1488 – 1494)*, Padova 1989, 277 sl.:

»2088. – Magister Georgius grecus de Bosna cum suis satellitibus denunciatur atque declarantur non absoluti per bullas *Sancti Spiritus* et absolvi potuisse vigore *maris magni*, et quod per Sanctissimum Dominum causa est commissa reverendissimi domino Viceprotectori, sed magis incurrerunt irregularitatem quia participaverunt in sacris. Quibus iterum mandatur sub pena excommunicatis late sententiae ut abstineant in futurum ab omni conversatione excommunicationis interdicta. Datum ut supra die XIII augusti 1493. Frater Franciscus Sanson Generalis ut supra declarat ac districte mandat propria manu. 2089. – Item magister Georgius cum suis complicibus declarantur excommunicati...Datum Bononie die XXV augusti 1493...2090. – Declarantur omnibus abbatissis et monialibus monasteriorum Florentie et sororibus Tertiij Ordinis qualiter magister Georgius cum suis complicibus non fuerunt vere absoluti sed remanserunt excommunicati et irregulares, et mandatur omnibus prefatis ut non communicent cum talibus sub pena excommunicationis late sententiae a qua non possint absolvi nisi a reverendissimo Viceprotectore. Datum ut supra [XXV aug.].«

Doc. 5

Firenca, 8. srpnja 1493. Tuži se na jednoga fratra iz samostana Santa Croce, Jakova Quaratese. Netko mu rekao nešto nepovoljno pa on sakupio one što prave kolače i one što boje odijela, napravio galamu i napao Dragišića. Pismo nema datuma, a datum na poledini je onaj kada je pismo pristiglo.

Archivio di Stato di Firenze – Archivio Mediceo avanti il Principato, Filza 14 n. 516.

Ma[gnifi]co Piero. Frate Iacobo Quaratese⁴² è un fuocho di q[ue]sto conve[n]to. Hora p[er] una parola gli fu detta andò i[n] chiesa e convocò tutti pastacini e tintori del[l]a piaccia minacciando e comove[n]do populo a rumore. Magnifico Piero, o provedete che Anton[i]o di Bernardo vogli q[ue]sto rubaldo sia castigato e aconci q[ue]sta cosa, par ch'egli è nostro Generale e Signore di Firençe, o una volta me diate licentia ch[e] co mia confusione mi parta. Hora scrivendo q[ue]sta han facto rumore e Quaratese co una coltella ignuda venne con populo i[n] sino alla chamara mia. Nissuno de noi ha facto certo ne mo[n]strato arme.

Servus Fr. Georgius Benignus

Na poledini: *Magno Petro patrono optimo*

1493

Dal reggente di Santa Croce

A li VIII de luglio

Doc. 6

Firenca (Santa Croce), 12. srpnja 1493. Juraj Dragišić javlja Pieru de' Medici da mu je rekao fra Jakov Quaratese kako ga Antonio di Bernardo može odriješiti kao i general i da će on to učiniti ako se vrate zatočenici koje je u međuvremenu tamo bio spremio Piero, veoma vjerojatno u želji da ojača Dragišićevu poziciju. Dragišić je odgovorio neka ovaj prije započne davati te milosti pa će onda on sam moliti Piera za zatočenike.

Archivio di Stato di Firenze – Archivio Mediceo avanti il Principato, Filza 19 n. 402.

⁴² Rodom iz Firence gdje je bila poznata obitelj Quaratese. Fra Jakov je postao članom firentinskog samostana S. Croce god. 1493, očitao kao osoba od povjerenja generala Sansona (usp. G. Parisciani, *Regesta...*, 278 n. 2096).

Magne patrone etc. Ieri venne a me uno frate, chiamato frate Iacobo Quaratese, e disse mi come Antonio di Bernardo può fare q[ue]llo ch[e] la persona del Generale e quanto al'absolutione e quanto agli uffici promessi; e ch[e] egli è contento di fare ogni cosa pure ch[è] i[n] p[ri]ma tornino gli confinati. Ed io rispuosi: cominci in prima lui a farci q[ue]ste gratie, già tante volte promesse, e poi io p[re]gherò la Ma[gnificen]tia di Piero p[er] confinati. Hora siano i[n] q[ue]sta differentia. Siate co Antonio e assetate q[ue]sta cosa come vi piace, ma no[n] tornino loro inanzi ch[e] ci sarebbe v[er]gogna e tornando p[ro]mettino a voi sotto quella medesima pena di stare in pace.

In Santa Croce, die 12 iulij 1493.

Servus Fr. Benignus

Na poledini: *Magno Petro patrono optimo.*

1493

Dal Reggente di Santa Croce

A dì 12 di luglio.

Doc. 7

Piza, 5. prosinca 1493. Dragišić savjetuje Pieru de' Medici kako riješiti razmirice o upravi crkvenih dobara. A ako bi on i drukčije odredio, moli ga da bi odredbu poslao preko njega.

Archivio di Stato di Firenze – Archivio Mediceo avanti il Principato, Filza 18 n. 172.

Magne patrone, per levare le dissensioni ch[e] sono qui per amore del'Op[er]a⁴³ bisognarebbe che la S[igno]ria scrivesse al Capitano dovesse stregnere e gravare le parti a rimettere la causa, et ex alia parte scrivere a q[ue]llo p[er] v[ost]ra parte ch[e] l'amico mio gli sia raccomandato. Et interim che sia deciso administri l'Opera l'operaio usato, levaran si via molte baie. E volendo voi determinare altrimenti dando l'Opera absolute sanzia altro vedere, harei charo ch[e] tal comissione passasse p[er] mie mani, cioè ch'io dovessi p[re]sentare la l[ette]ra de la comissione etc. A buon fine etc. Racoma[n]domi a V[ostra] Ma[gnificen]tia semp[er].

Pisis, die 5. decembris 1493.

Servus Fr. Benignus de Salviatis

⁴³ *Opera* je ustanova koja upravlja dobrima pojedine crkve. Zove se i *fabbriceria*. Ovdje se izgleda radi o operi franjevačkog samostana u Pizi.

Pregovi fate che Iacobo faccia condurre Messer Pandolfo da Cesena in astrologia a trenta scudi [?]. Sarebbe honore al studio e a me gratia singulare.

Na poledini: *Magno Petro patrono optimo*

1493

Da maestro Giorgio

A dì XI dicembre

Doc. 8

Piza, 9. prosinca 1493. Dragišić se ispričava što Piera često smeta. To ipak čini jer mu je on dao prigodu i ugled. Ovaj put preporučuje mu upravitelja katedralnih dobara (l'operaio del duomo) koji ide u Firencu poradi nekog časnog posla. Naprotiv, upravitelj samostanskih dobara (opera nostra di San Francesco) u zavadi je sa svom zajednicom. Dragišić će biti zadovoljan novim i moli Piera da ga preporuči novom upravitelju.

Ovdje se govori da će general (F. Sansone da Siena) postati kardinal. Nadodaje ironično: do sada je imao toliko šesira (više se puta govorilo da će postati kardinal) pa se ne zna koje će boje biti ovaj o kojem se govori.

Archivio di Stato di Firenze – Archivio Mediceo avanti il Principato, Filza 18 n. 182.

Magne Petre, patrone mi suavissime. La condicione e la riputatione m'havete data è causa de la mia i[m]portunità e del[l]a molestia vi do continuam[en]te.

L'operaio del duomo⁴⁴ qui è stato già sono quatro anni mio amicissimo e hora vene[n]do costi per facenda honorevole a voi e alla cità qui m'è paruto debito di racomandarlo a v[ostra] Ma[g]nificen[tia] come huomo degno, prudente, çelante del'Opera allui credita e v[ost]ro servidore affetionato. Idio provedesse d'un tale all'Opera n[ost]ra di San Francesco. Racomandovi la i[m]presa magna vuol fare qui della piaçcia, cosa molto necessaria e sançia dispendio; immo co utile e honoro d'ogni lato. Ve 'l do, Ma[g]nifi[co] padrone mio, per una creatura nobile, fedele, e intera.

Dal'operaio nostro qui, Ma[g]nifi[co] Piero, non so che mi dire. Questa comunità no[n] vuole quello vechio per niente e quando fusse, ognuno crederà sia stato io; ex alia parte m'increscie dare questo incharico a voi

⁴⁴ Možda Giovanni della Mariano, upravitelj (operaio) 1488 – 1496 (usp. Pio Precchiai, *L'Opera della primaziale pisana*, Pisa 1905, 126).

appresso alla comunità che parerà loro nolli stimiate. A me promettono pl[ur]ima e cose utile etc. Si che io p[er] me sarò contentissimo del nuovo e supplico mi racomandate allui. A parlare i[n] conscientia, quello vechio tanto s'ha inimicato co q[ue]sto convento ch[e] no[n] so come mai l'animo gli desse a fare qui bene nissuno.

Dolce padron mio, racomandomi alla v[ost]ra gratia semp[er]. Qui si dice iter[um] ch[e] 'l Generale sançia mancho sarà cardinale etc. Ha hauto homai tanti capelli ch[e] no[n] so di che colore sarà q[ue]sto.

Pisis, die 9 decembris 1493.

Servus Benignus

Na poledini: *Magno Petro Patrono optimo*

1493

Da Pisa a dì X di dicembre.

Doc. 9

Piza, 28. prosinca 1493. Dragišić preporučuje Pieru Giovannija Bonina da bi dobio neke povlastice. Ujedno ga izvješćuje da je onaj novac koji du-guje banci Tadea de Gaddi zapravo novac Ubentina Resalitiya. Od njega je Dragišić u više navrata pozajmio 200 dukata. Nedavno mu je Resaliti javio da će ga ti dukati stajati godišnje 30 dukata. Tako je dug narastao na više od 300 dukata.

Dragišić je znao da Resaliti traži neku milost od Piera. Moli ga stoga da bi Resalitiju tu milost dao preko njega ili ga preporučio općenito. To bi mu moglo pomoći da mu Resaliti ne traži više nego kapital (glavnicu).

Resaliti je zapravo Dragišićev prokurator pa podiže i njegovu plaću kod univerze.

Archivio di Stato di Firenze – Archivio Mediceo avanti il Principato, Filza 14 n. 394.

Magne Petre, padron mio unico. Ricordovi el facto de Mess[er] Gio-vanni Bonino⁴⁵, capellano del R[everendissi]mo M[agnific]o S[ignore] e supplico totis viribus meis ch[e] vi vogliate adoperare q[ue]llo de Bardi⁴⁶

⁴⁵ Bonino Giovanni, kapelan obitelji Medici (usp. G. B. Picotti, *La giovinezza...*, 520).

⁴⁶ Trgovačka obitelj u Firenci (usp. F. Lioni, »La società dei Bardi, dei Peruzzi e degli Acciaiuoli«, u: *Archivio storico siciliano*, n.s. 14 (1889), 189 – 230).

vogli rinuntiare quelli beneficii in lui. Io stimerò questo b[e]n[e]ficio essere dato a me e così egli lo piglia come mio p[er]ch[è] siamo amici cordiali et o[mn]ia possidemus comuniter. Come habiano q[ue]sto b[e]n[e]ficio o altro simile, m'harete contetato p[er] parechi anni che potrò pagare e mia debiti e vivere honestam[en]te.

Avisovi come quelli denari deli quali el banco di Tadeo de Gaddi si chiamano creditore sono d'Ubertino Resaliti, el quale mi prestò libe-ram[en]te circa ducento duc[ati] i[n] div[er]si tempi, e hora mi scrive ch'ogni an[n]o mi costeranno trenta duc[ati] e così presuppone del pas-sato e fa comto, siano già più di trecento. Io so ch'egli vuole una gran gratia da voi no[n] minore de quella altra ch'ebbe. Q[ua]n[do] vi pia-cesse q[ue]lla gratia passasse p[er] mio meçcio s'è concendendola voi sançia altro meçcio mi racomandaste allui in genere mi potrebbe gio-vare, chè no[n] mi torrebbe altro che 'l capitale. Egli è mio p[ro]curatore sop[ra] el salario etc.

Perdonatemi dolce padron mio.

Pisis, die 28 decembris 1493.

Servus Fr. Benignus

Na poledini: *Magno Petro patrono optimo*

Doc. 10

Roma, 13. svibnja 1494. Juraj Dragišić se tuži Pieru što su njegovi nepri-jatelji do sada bolje prošli nego njegovi prijatelji. U Rimu mu nitko ne po-maže doli Ser Antonio [Giudotti], kancelar firentinskog predstavništva. Gene-ral je naprotiv potkupio svo lisabonsko izaslanstvo (casa). Misli vjerojatno na kardinala Giorgia de Costa, nadbiskupa lisabonskog i viceprotektora Reda.

Archivio di Stato di Firenze – Archivio Mediceo avanti il Principato, Filza 73 n. 54.

Magnifico Piero. Cotesti mia compagni mi scrivono mille villanie lamentandosi di me ch'io nollì voglio aiutare. Io qui no[n] ho altro fa-vore ch[e] di S[er] Antonio, el quale no[n] può più, poi el Generale ha soldato tutta la casa de Ulisbona e donde si potesse pigliare meçcio al-cuno. El Cardinale ci dice di volerci espedire e poi non fa nulla. Ci vuole straziare e consumare sul' hostaria. S[er] Antonio dice ch[e] voi nogli scrivete se no p[er] me. Almeno havesse ottenuto p[er] noi che siano qui.

Se non fusse che fare sermone inanzi al Papa el dì del Spirito Sancto, sarei tornato indrieto, pure S[er] Antonio dice ch[e] farà el bisogno, ma ch[e] no[n] può attendere p[er] essere occupato in cose più ardue.

Hora ho inteso di certo ch[e] alcuni nostri confinati sono tornati la qual cosa m'ha dato gran dolore (e pena cordiale) vedendo noi no[n] essere anchora expediti, vedendoci essere tribulati e straciati, elloro vincere ogni cosa e havere ciò ch[e] vogliano. Hora se così piace a voi, conviene piaccia anch[e] a me. Se vui pare honore che loro tornino i[n] casa p[ri]ma che noi, lascio pensare a voi el quale stimo prudentissimo e alla cui volontà ho sottomesso la mia. Se no[n] sono tornati co v[ost]ro consentimento, monstrate loro e a chi n'è cagione ch[e] va incresciuto, voi Signore, voi padrone, voi ogni mio bene dopo Dio. A voi come servo semp[re] mi racoma[n]do.

Romae, die 13 maij 1494.

Servus Fr. Benignus

Na poledini: *Magno Petro de Medicis patrono optimo et [u]nico.*
1494

Da Maestro Giorgio Benigno. A dì 17 di maggio.

GEORGIUS BENIGNUS (JURAJ DRAGIŠIĆ) I PIERO DE' MEDICI

Deset neobjavljenih pisama

Sažetak

Autor ovdje objavljuje i komentira deset dosada neobjavljenih pisama *Jurja Dragišića (Georgius Benignus de Salviatis, o. 1445–1520)*, profesora u Urbinu, Firenci i Pizi, crkvenog uglednika i štićenika/protegéa obitelji Medici, koja su upućena Pieru de' Medici. Pisma su nastala za kratke vladavine Piera de' Medici Firentinskom Republikom (1492–1494), u vrijeme bolesti i nakon smrti njegova oca Lorenza Veličanstvenog, dakle malo prije nego su Medici bili protjerani iz Firence u studenom 1494.

Ova se pisma u izvorniku čuvaju u *Archivio di Stato di Firenze* u sekciji *Archivio Mediceo avanti il Principato*. Uglavnom se tiču okolnosti koje su nastale kada je Piero de' Medici pokušao omogućiti ponovni izbor svoga štićenika za provincijala franjevačke provincije u Toskani, čime bi mu bila otvorena mogućnost da se kandidira za generala Franjevačkog reda. Osim toga, Dragišić pokušava dobiti neke milosti od Piera za sebe i svoje prijatelje. Tako se u jednom pismu (Doc. 3) zauzima za Židove koji su u to vrijeme bili pogođeni posebnim nametima u korist Republike.

GEORGIUS BENIGNUS (JURAJ DRAGIŠIĆ) AND
PIERO DE' MEDICI

Ten Unpublished Letters

Abstract

Here the author publishes and comments on ten letters which haven't been published yet and which *Georgius Benignus de Salviatis* (Juraj Dragišić, about 1445–1520) – professor in Urbino, Florence and Pisa and clerical dignitary and protégé of the Medici family – addressed to Piero de' Medici. The letters date back to the short reign of Piero de' Medici over the Republic of Florence (1492–1494) and were written during the illness and after the death of his father Lorenzo the Magnificent, that is shortly before the expulsion of the Medici family from Florence, in November 1494.

The original letters are kept in the *Archivio di Stato di Firenze*, in the *Archivio Mediceo avanti il Principato* section. They relate basically to the times and circumstances when Piero de' Medici tried to win the second term for his protégé as provincial abbot of the Franciscan province of Tuscany. As provincial abbot of Tuscany, Benignus would have the chance to run for the post of a general of the Franciscan order. Besides, Benignus was asking Piero for some favours for himself and his friends. In this way, in a letter from January 9th, 1493 (doc. 3) to Piero de' Medici, he supported the Jews who, at the time, were made to pay a certain fee to the benefit of the Republic of Florence.